

Cyfarfod	Pwyllgor Iaith
Dyddiad	
Teitl	Adroddiad Adran Plant a Cefnogi Pobl ar weithrediad y Polisi Iaith a gweithgareddau hybu'r Gymraeg
Pwrpas	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad yr Adran i'r Polisi Iaith, a sut yr ydym yn mynd ati i hybu a hyrwyddo'r Gymraeg yn ein gwaith.
Awdur	Marian Parry Hughes, Pennaeth Plant a Cefnogi Teulu

Cyflwyniad.

1.1 Cyflwynir yr adroddiad hon i ddarparu gwybodaeth am gyfraniad Gwasanaethau'r Adran Plant a Cefnogi Teuluoedd i Gynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd.

1.2 Yn 2016 lanswyd y 'Fframwaith Strategol Olynol ar gyfer Gwasanaethau Cymraeg mewn Iechyd, Gwasanaethau Cymdeithasol a Gofal Cymdeithasol (Mwy na Geiriau)'. Mae'r Fframwaith yn gosod disgwyliadau ar gynghorau lleol a byrddau iechyd i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg ac i wneud "Cynnig Rhagweithiol" i bawb sy'n siarad Cymraeg. Mae gallu darparu'r "Cynnig Rhagweithiol" yn golygu na ddylai unrhyw un yng Nghymru orfod gwneud cais am gael gwasanaeth yn Gymraeg gan y dylai fod gwasanaeth yn Gymraeg ar gael iddynt heb orfod gofyn amdano.

1.3 Mae'r fframwaith yn cefnogi Polisi Iaith y Cyngor ac mae'r Cyngor wedi ymrwymo i 'Mwy na Geiriau' o ddyddiad ei gyhoeddi yn 2012, ac yna wedi croesawu egwyddorion y Fframwaith Strategol Olynol a gyhoeddwyd yn 2016. Mantais amlwg y fframwaith yw ei bod yn sicrhau cysondeb yn genedlaethol ac ar draws sefydliadau.

1.4 Gweler isod ymateb y gwasanaeth i gwestiynau'r aelodau:

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Hybu a hyrwyddo
1. Allwch chi amlygu unrhyw brosiectau o fewn eich adran sydd yn cyfrannu tuag at un o flaenoriaethau strategaeth iaith y Cyngor, sef Cynllun Hybu'r Gymraeg yng Ngwynedd?	
<p>1. <u>Iaith y Teulu</u></p> <p>Iaith yn y sector gofal plant - Mae'r Gwasanaeth blynyddoedd Cynnar wedi cydweithio gyda Hunaniaith i gynnal gweithdy ymwybyddiaeth iaith ar gyfer darparwyr gofal plant y sir. Mae'r Gwasanaeth hefyd yn cydweithio gydag aelodau CWLWM (5 sefydliad arweiniol gofal plant yng Nghymru) i hybu a hyrwyddo y Gymraeg yn y blynyddoedd cynnar.</p> <p>Yn ystod 2020-21 ac yn parhau rydym yn hyrwyddo cynllun CAMAU https://dysqcywraeg.cymru/cymraeg-gwaith/camau/ i annog gweithlu y sector gofal plant i ddefnyddio a gwella eu sgiliau iaith Gymraeg. Bydd CAMAU yn fyw o fis Mehefin ymlaen i ymarferwyr yn y sector. Rydym hefyd yn cydweithio gyda Cydlynnydd Iaith Gymraeg sydd newydd ei phenodi gan y sefydliad gofal plant PACEY er mwyn cyflwyno mwy o adnoddau, cymorth a chefnogaeth i ofalwyr plant (Childminders) megis</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fideos You Tube Byr - Pecyn Gwybodaeth Diwylliant Cymru - Pecyn Gweithgareddau Awyr Agored - Pecyn Gweithgareddau Cludiant (aelodau yn unig) - EY Smart- Llwyfan Hyfforddi ar-lein - Chwilfa Puw y Môr Ladron- Llyfr Dwyieithog 	

-Syniadau Gweithgareddau Cymraeg

-Gweminar Cymorth Iaith Gymraeg Misol

- Gweminar "Hwyl gyda'r Gymraeg"

Rydym hefyd yn cydweithio gyda Cydlynnydd Prosiect Iaith Gymraeg NDNA (National Day Nurseries Association) Cymru sy'n cefnogi aelodau trwy ymweliadau lleoliad 1:1.

Cychwynnodd "Cynllun Croesi'r Bont" gan y Mudiad Meithrin nôl yn Medi 2019. Prif bwrpas yw Trochi'r Gymraeg o fewn cylchoedd Meithrin a chynyddu pontio ieithyddol gyda dosbarthiadau Meithrin Ysgolion Cymru. Eleni mae 11 cylch yn y sir yn derbyn cefnogaeth y cynllun.

Mae'r Gwasanaeth Blynnyddoedd Cynnar hefyd yn cynnig grantiau o £100 i warchodwyr preifat i fynd tuag at brynu adnoddau Cymraeg.

Cefnogaeth i Rieni – Mae'r Gwasanaeth Blynnyddoedd Cynnar wedi cydweithio gyda Mudiad Meithrin i gynnal sesiynau clwb cwtsh i rieni ar lein yn ystod Misoedd Ionawr-Mawrth. Bu i 35 unigolyn ymuno yn ystod y cyfnod.

Mae'r Gwasanaeth Blynnyddoedd Cynnar ar y cyd gyda'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd wedi creu 1,200 o becynnau "Gwirioni ar Stori" i'w rhannu i blant dan 3 yn y sir.

Mae'r Tim Cefnogi Teulu, Tim Trothwy a Gwasanaeth Ieuenctid i gyd wedi eu hyfforddi i ddarparu cyrsiau rhianta 'Friends' yn lleol ar gyfer grwpiau gwahanol o blant, pobl ifanc a rhieni. Rydym yn falch fod ein ymwneud ni gyda'r rhaglen hon ar y cyd gyda Gwasanaeth Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed wedi arwain at gyfieithu'r adnoddau i gyfrwng y Gymraeg, a byddent ar gael eleni.

Cefnogaeth i blant /pobl ifanc bregus – Mae'r Timau Gwaith Cymdeithasol yn ystyried anghenion iaith bob plentyn sy'n derbyn gofal a chymorth gennym. Mae iaith yn ffactor wrth benderfynu ar faterion megis cynnwys y pecyn gofal a'r gefnogaeth sydd ei angen ar y teulu / plentyn; lleoliad gofal, maethu a/neu fabwysiadu unrhyw blentyn. Wrth gwrs mae rhai o'r plant sy'n dod i'n gofal yn gwneud hynny oherwydd y risgiau diogelu difrifol y maent yn eu wynebu a/neu oherwydd cymhlethdod a dwyster eu anghenion gofal. Bryd hynny gall lleoliadau all-sirol fod yr unig opsiwn i'r plentyn, ond pan fo hynny'n digwydd bydd y Gweithiwr Cymdeithasol yn parhau i gyfarch anghenion ieithyddol y plentyn drwy ymweliadau cyfrwng Cymraeg a drwy sicrhau adnoddau (llyfrau etc) iddynt yn eu lleoliad. Yn ogystal mae'r Adran Addysg yn cydweithio gyda'r Adran i sicrhau fod plant a phobl ifanc sydd yn cael eu lleoli mewn unedau ymhell o'u cynefin yn derbyn cysondeb hybu iaith drwy ddarparu elfennau addysgol drwy raglen 'Tute'. Mae pob ymdrech yn cael ei wneud i ddarganfod tiwtoriaid sydd yn siarad Cymraeg ar gyfer pob plentyn yn y sefyllfa yma, ond yn amlach na pheidio mae hyn yn heriol iawn.

2. Iaith dysgu.

Addysg Feithrin – Mae'r Gwasanaeth Blynnyddoedd Cynnar yn gyfrifol am arwain ar sicrhau darpariaeth addysg feithrin (10 awr yr wythnos i blant 3 oed). Mae'r holl ddarpariaeth addysg drwy gyfrwng y Gymraeg ac yn trochi plant bach yn yr iaith o'u cyflwyniad cyntaf i addysg. Mae i Wynedd 60 o ddarparwyr Addysg Feithrin ar hyn o bryd.

Gweithwyr Ieuenctid mewn Ysgolion - Mae'r Rhwydwaith o Weithwyr Cymorth Ieuenctid yn y Gwasanaeth Ieuenctid yn darparu cyfleon dysgu anffurfiol ac achrediaidau i bobl ifanc drwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r gweithwyr yn darparu cyfleon dysgu ac ennill achrediaidau drwy'r ysgolion uwchradd ac arbennig, ac yn pontio i weithgareddau cymdeithasol yn y gymuned.

Gwobr Dug Caeredin yng Ngwynedd - Un o brif raglenni achrediadau'r Gwasanaeth Ieuentid yw Gwobr Dug Caeredin. Y Gwasanaeth Ieuentid sy'n darparu a gweinyddu y drwydded ar gyfer ysgolion uwchradd Gwynedd. Rydym wedi sicrhau fod holl elfennau'r wobwr ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg yma yng Ngwynedd, drwy ddarparu'n uniongyrchol ein hunain a chomisiynu'r Urdd i arwain ar rhai elfennau. Rydym hefyd wedi bod yn gweithio gyda'r Wobr yn genedlaethol i gyflwyno systemau Cymraeg fel y gall person ifanc a gweinyddwyr y wobwr wneud hynny drwy gyfrwng y Gymraeg. Eleni mae 'App' Cymraeg Gwobr Dug Caeredin wedi ei gyflwyno ac ar gael – gwych!

3. Iaith gwaith a gwasanaeth.

Gweithlu Cymraeg – mae 91% o weithlu'r Adran yn cyrraedd dynodiad iaith eu swyddi. Rydym hefyd yn parhau i annog dysgu'r iaith i'r gweithlu hynny sydd am fentro, a braf gweld yw siwrne a datblygiad Stephen Wood, Rheolwr Gwasanaeth Cyfiawnder Ieuentid i ddysgu'r iaith gyda chefnogaeth tiwtor un i un; a braf hefyd gweld swyddog newydd i'r cyngor yn cymryd mantais o'r cwrs hunan astudio yn fuan wedi ei phenodiad fel gweithiwr Cymdeithasol, sef Zoe Pope. Mae Tim Rheoli'r gwasanaeth ym ymrwymo i gefnogi staff sydd angen dysgu neu loywi iaith i fynychu yr amrywiaeth o gyfleoedd sydd ar gael i wneud hynny.

Gwasanaethau Cymraeg – yr ydym yn falch o fedru adrodd fo ein holl wasanaethau yn gallu darparu drwy gyfrwng y Gymraeg.

4. Iaith y gymuned

Gwasanaeth Ieuentid - Mae'r gwasanaeth yn cydweithio'n agos iawn gyda Hunaniaeth ar weithgareddau a chyfleon i bobl ifanc gymdeithasu a defnyddio'r Gymraeg megis,

- Cwisiau – Cwis Mawr Cymru
- Nosweithiau bandiau / miwsig Cymraeg
- Noson hyrwyddo Llwyddiannau gyda'r grwp 'Bwncath' yn darparu'r adloniant

Mae'r Gwasanaeth Ieuentid hefyd yn cydweithio gyda Menter Iaith Bangor ar ddarparu cyfleon cymdeithasol cyfrwng Cymraeg i bobl Ifanc. Mae'r prosiect 'Bangoriaid' yn uno pobl ifanc rhwng 'Bangoriaid y Byd'. Mae pobl ifanc Bangor, Gogledd Iwerddon a'n Bangor ni eisoes yn trafod dwyieithrwydd, diwylliant a hunaniaeth.

Mae holl ddarpariaeth gymdeithasol y Gwasanaeth Ieuentid ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg ac mae'r gweithgareddau yn amrywio o gynlluniau garddio, cybiau dringo, gweithdai graffiti a chelf, sesiynau coginio mewn cymunedau drwy'r sir.

Gweithgareddau a Chwarae – Mae'r Adran yn arwain ar sefydlu Fframwaith Weithgareddau a Chwarae i blant, pobl ifanc a theuluoedd ar draws adrannau'r Cyngor. Bydd y Fframwaith yn sicrhau darpariaeth drwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd y Fframwaith yn cael ei defnyddio ar gyfer comisiynu gweithgareddau hwyliog, creadigol, chwaraeon a chwarae i blant a pobl ifanc drwy dynnu ynghyd adnoddau y grant chwarae, Grant Hwyl yr Haf a Grant Plant a Chymunedau a Dechrau'n Deg.

Drwy gyfnod gwyliau ysgol 2020-21 bu i'r Adran gomisiynu gweithgareddau hwyliog a chwarae drwy gyfrwng y Gymraeg drwy'r sir. Bu i bartneriaid fel Cwmni'r Fran Wen, Elfennau Gwylt, Urdd, Byw yn Iach, Syrcas Syrcas a Dawns i Bawb ddarparu ystod amrywiol o weithgareddau drwy'r sir ar gyfer plant dan 5 a'u teuluoedd, plant oed cynradd, a pobl ifanc 11-13 oed.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Allanoli gwaith a gosod cytundebau trydydd parti
2. Os yw'r adran yn gosod gwaith yn allanol ar gytundeb, allwch chi gyfeirio at unrhyw arfer da, naill ai wrth osod amodau neu wrth fonitro i sicrhau cydymffurfiaeth efo amodau ieithyddol?	
<p>Mae'r adran yn cynnwys gofynion iaith ar bob / mwyafrif o'n cytundebau 3ydd parti a caiff pob cytundeb ei fonitro yn rheolaidd rhwng Rheolwr Gwasanaeth a Rheolwr ar ran y darparwr. Mae rhai cytundebau sy'n ymwneud yn benodo gyda lleoliadau all sirol i gyfarch anghenion gofal dwys yn cael ei yrru gan y ddarpariaeth gyfyng iawn sydd ar gael ar draws Prydain. Yr ydym eisoes wedi cyfeirio at y materion addysg drwy gyfrwng y Gymraeg sydd yn deillio o'r angen i leoli plentyn neu berson ifanc mewn lleoliad all sirol sydd yn cyfarfod eu anghenion gofal. Ar yr adegau yma ameg angen gwneud penderfyniad ar leoliad addas yn seiliedig ar anghenion gofal a diogelu fel y prif flaenoriaeth.</p> <p>Mae ein cytundebau allanol yn amrywiol iawn ee darparu lleoliad gofal arbenigol i blentyn, i gynig cefnogaeth i ofalwyr ifanc, i ddarparu gwasanaethau rhianta ac ymyrraeth gynnar ar ein rhan. Rydym hefyd yn cydweithio gyda darparwyr lleol i adeiladu arbenigeddau mewn gwaith cefnogi plant a theuluoedd er mwyn sicrhau darpariaeth cyfrwng Cymraeg ee cwmsela, a chyflafareddu teuluol yn lleol.</p>	
Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :	Gweithredu'n ddwyieithog
3. Oes yna unrhyw rwystrau i'ch gallu fel adran i gynig gwasanaeth llawn yn y Gymraeg?	
<p>Recriwtio - Mae problemau recriwtio gweithwyr cymdeithasol cymwysedig yn fater sy'n peri pryder i'r adran. Mae perygl y bydd rheidrydd ar yr adran i recriwtio gweithwyr cymdeithasol di-Gymraeg a/neu ddefnyddio gweithwyr cymdeithasol di-Gymraeg drwy asiantaeth er mwyn sicrhau darparu gwasanaeth, ond gall hynny fod yn angenrheidiol o ran ein dyletswyddau statudol gofal a diogelu, ond yn groes i'n safonau iaith. Mae'r problemau staffio sydd yn dechrau arddangos eu hunain eisoes wedi eu huchafu yn briodol o fewn strwythur y Cyngor.</p> <p>Cyfarfodydd - Mae cydweithio drwy gyfrwng y Gymraeg gyda partneriaid yn gallu bod yn heriol ar adegau. Mae hyn yn cynnwys cyfarfodydd cenedlaethol, rhanbarthol a lleol. Mae darpariaeth cyfieithu ar Zoom yn hawdd ac yn ddi-drafferth iawn i'r rhai sydd ei angen, ond mae rhwystrau mewn lle gan nad yw'r heddlu yn fodlon defnyddio Zoom fel platfform i gyfarfod ac nid yw'r Bwrdd Iechyd wedi medru ei ddefnyddio hyd at yn ddiweddar iawn. Er hynny rydym o gychwyn y cyfnod diweddar o weithio dan gyfyngiadau COVID-19 wedi mynnu cynnal ein holl gyfarfodydd aml asiantaethol yn ddwyieithog, gyda chefnogaeth ardderchog gan Uned Gyfieithu'r Cyngor. Yr ydym yn ymwybodol fod Heddlu Gogledd Cymru erbyn hyn yn cychwyn ar brofi gyda Zoom, ac mae hyn yn newyddion i'w groesawu ac yn uchafu cyfleoedd i gynnal cyfarfodydd drwy gyfrwng y Gymraeg.</p> <p>Darpariaeth / Lleoliadau tu hwnt i Wynedd a Chymru – Rydym eisoes wedi cyfeirio at y cyfyngiadau sydd arnom wrth sicrhau lleoliad gofal dwys i blentyn o Wynedd y tu allan i'r sir. Yn yr un modd rydym hefyd yn bryderus am anghenion ieithyddol troseddwyr ifanc sydd yn derbyn dedfryd o garchar. Rydym yn cwblhau Asesiadau Anghenion Person Ifanc ar ddedfrydiad gan amlygu anghenion ieithyddol y person ifanc. Caiff yr asesiad ei gyflwyno i leoliad y ddedfryd. Nid oes gennym fel Gwasanaeth Cyfiawnder / Adran unrhyw reolaeth dros ddynodi lleoliad y ddedfryd, a gall person ifanc fynd i unrhyw leoliad drwy'r DU sy'n gwanhau cysylltiad person ifanc</p>	

gyda'i deulu, iaith, diwylliant. Yr ydym wedi cynnwys y mater yma ar ein Cofrestr Risg Adrannol gan ein bod yn credu fod pobl ifanc o Wynedd yn cael eu rhoi dan anfantais o ran eu dewis a'u defnydd o'u hiaith gyntaf mewn carchar.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod :

Datblygu cyfleoedd newydd

4. Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?

4. Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gydag eraill?

Mae'r Adran yn parhau i hyrwyddo a chefnogi y defnydd o'r Gymraeg ymhob un o'r gwasanaethau. Mae darparu gwasanaethau i gymunedau Gwynedd drwy gyfrwng y Gymraeg yn flaenoriaeth.

Byddwn yn parhau i sicrhau fod ein holl ymwneud â'n partneriaid yn gwbl ddwyieithog ac yn hyrwyddo pwysigrwydd y defnydd o'r iaith a'r dewis iaith i drigolion y Sir, a thrwy hynny ddylanwadu ar ymarfer mewn sefydliadau tu allan i'r Cyngor.

Byddwn yn parhau i annog unrhyw aelod o staff y gwasanaeth i fynychu cyrsiau i ddysgu'r iaith neu i loywi iaith er budd trigolion Gwynedd ac rydym eisoes yn arddel yr arfer o sicrhau fod y staff sydd yn ddysgwyr i ddefnyddio'r Gymraeg mewn cyfarfodydd, unai i gyflwyno eu hunain neu i gyflwyno eitem yn y Gymraeg er mwyn adeiladu hyder mewn amgylchedd ddiogel. Yr ydym yn gwybod fod hyn yn talu ar ei ganfed a bod iaith yn datblygu drwy hyder a chefnogaeth cydweithwyr.